

[Ordet som blev kött](#), ML

[Kristendom och mystik](#), SB

[Tro och vetande](#), EH

[Nattvard och kyrkogemenskap](#), SB

[\[Register\]](#) [\[Årgångar\]](#) [\[Föregående nr\]](#) [\[Nästa nr\]](#)

Ordet som blev kött

Och Ordet blev kött och bodde bland oss. Joh. 1:14

Säger du nu: Men detta är ju orimligt, så svarar jag: Ja, förvisso. Det rimmar inte med förnuft eller människokonst att Ordet, som var Gud, blev kött. Men det överensstämmer med Guds ord och tron. Du har ju hört de kära änglarnas sång: ”Ty i dag har en Frälsare blivit född åt er i Davids stad, och han är Messias, Herren” (Luk. 2:11). Så skulle de inte sjunga, om de inte höll honom för en Herre och sig själva för hans tjänare. Eftersom de kallar honom Herren, måste han vara högre än de, nämligen Gud själv. Ty oss människor kallar de inte Herre.

Detta ord är inte uppfunnet av oss utan har kommit ned till oss från himmelen. Därför måste du tro det och enfaldigt förbli vid det utan att försöka få det att stämma överens med ditt förnuft.

Tro att det är sant att Gud långt över vårt förstånd har vetat att förena dessa båda ting: att denna människa såsom Guds verk själv också är den store verkmästaren, av evighet i ett och samma gudomsväsende med Fadern, såsom han själv säger till Filippus: ”Den som har sett mig har sett Fadern... Tror du inte att jag är i Fadern och att Fadern är i mig?” (Joh. 14:9-10).

M. Luther

[\[Lutheranen 3-4/2002\]](#)

[Tomheten i sekulariseringens spår](#)

[Postmodern längtan efter mystik](#)

[Mystikens nya prästerskap](#)

[Mystik inom kristenheten](#)

Kristendom och mystik

”Gud är ingenting, ingenting, absolut ingenting!” utbrast hänfört Hans Hof, pensionerad präst och professor i religionshistoria, i en radiointervju nyligen (P1, 22 okt.). Han berättade livfullt och engagerat om sina upplevelser i samband med meditation, andningsövningar och kroppslig avslappning. I den mystiska upplevelsen fann han Gud, avskalad från alla mänskliga ord och föreställningar. Något av det största och mest befriande för honom i denna upplevelse var, som han uttryckte det, ”frälsning från fundamentalism”. Om Guds Ord, Jesus Kristus som vår Frälsare och nådemedlen hade Hof i denna intervju intet att säga.

Hofs fascination för meditation och mystik var förr ganska ovanlig bland präster. Men så är det inte längre. Tiderna förändras och mystikens väg att finna och uppleva Gud attraherar alltfler i dag. Ärkebiskop Hammar bekänner sig öppet till mystiken som det verkligt bärande i hans tro. Detsamma gör många förkunnare, författare och kulturpersonligheter som vittnar om hur de upplever Gud i den stora tystnaden. Mystikens värld beskrivs som något djupt annorlunda, något upphöjt och underbart befriande, bortom och över allt vad ord, läror och trångsynta mänskliga föreställningar heter.

Tomheten i sekulariseringens spår

Intresset för mystik hänger samman med det vakuum som uppstått efter att traditionella kristna föreställningar och värderingar alltmer har försvunnit ur folks medvetande. I vetenskapens, teknologins och genteknikens tidsålder ses det som omöjligt att som förr tro på Bibeln och en personlig Gud i himmelen som råder över allt.

Upplysningen på 1700-talet med dess tro på förnuft och

vetenskap, ledde så småningom till liberalteologi, som i sin tur ledde till en alltmer utarmad Bibel, där till sist just inget var riktigt sant i vanlig mening. I dag finns det de som förespråkar att Bibeln bör förses med ett förord som tar avstånd från vissa tankar och föreställningar i den. På en del låter det nästan som om Bibeln borde förses med en varningstext, ungefär som på cigarettpaket: ”Denna bok innehåller sådant som kan vara skadligt för din andliga hälsa!” Med tiden blir det kanske rent av olagligt att trycka och ge ut Bibeln, eftersom den innehåller texter som uppfattas diskriminerande av det feministiska tidevarvets kvinnor, homosexuella m.fl.

Åtskilliga av oss som vill vara bibeltrogna ägnar oss fortfarande ganska mycket åt att angripa liberalteologin och bibelkritiken som växte fram på 1800-talet och blommade ut på 1900-talet. Men vi måste nog börja inse att liberalteologin är ett passerat stadium. De bibelfientliga krafterna har redan nått sitt mål. Bibeln ses av gemene man som just ingenting. Den är en rent mänsklig produkt. Ingen bestående lära går att bygga på den. Bibelns Gud finns inte. Han dog 1859, då Darwins bok ”Om arternas uppkomst” kom ut, som en programledare i ett brittiskt TV-program nyligen sade. De bibliska berättelserna (eller myterna, som det numera heter) om skapelsen, jungfrufödelsen, Kristi gudom och Kristi offerdöd och sådant håller inte längre i en modern värld. Förr var man i många länder så gott som tvungen att tro på sådant. Nu är det nästan tvärtom.

Samtidigt visar det sig återigen att människan i grunden är en religiös varelse. Hon lever i en värld mer otrygg och fasansfull än någonsin förr. Rationalismens och vetenskapens framsteg har ju också lett till historiens mest katastrofala och grymma krig. Var kommer all ondska ifrån? Man har svårt att uthärda tomheten och meningslösheten i tillvaron. Därför söker man ofta Gud och andlighet.

Postmodern längtan efter mystik

Man säger att vi lever i postmodern tid, tiden efter den

moderna vetenskapens förändring av världsbilden. Denna tid präglas enligt en del nutidsforskare bl.a. av att människor på något sätt har börjat tröttna på den själlösa rationalismen och inte längre ser förnuftet som det enda sättet att få kunskap på. Den postmoderna människan tycks inte bry sig så mycket om vad som är sant eller strikt logiskt. Hon har inget emot irrationella aspekter och är öppen för nya, spännande och annorlunda erfarenheter.

Det är inte så svårt att se att det finns en dragning både till mystik och mer ockulta upplevelser i dag. Också för många kristna, som våndas i spänningsfältet mellan tro och vetande, den bibliska och den moderna världsbilden, blir mystiken en lockande utväg. Där slipper man de gamla frågeställningarna om sant och falskt. Där finner man att Gud är annorlunda, bortom ord och föreställningar, rätt och fel. Stillheten, tystnaden och den ord- och dogmlösa tron ses som ett befriande alternativ.

[\[^\]](#)

Mystikens nya prästerskap

Folkkyrkan vill gärna vara i takt med tiden och möta människors behov. Det märks också i den utbildning som de flesta präster i dag får genomgå. Den är mer präglad av gnosticisism och mystik än av Skriften och den lutherska bekännelsen.

Prästerna utbildas inte till att ge bestämda svar på vad Bibeln säger om det ena eller andra. De lär sig i stället att svara ungefär så här: ”I Bibeln står det så och så, inte för att du skall ta det bokstavligt eller tro som man gjorde förr, utan för att du skall gå vidare och tänka själv. Bli stilla och sök svaret i ditt inre. Där möter du Gud. Där kommer du att finna vad som är rätt för dig.”

Vi måste få ett nytt förhållningssätt till tron, säger mystikens prästerskap. Den västerländska kristenhetens förbannelse, menar de, har varit försöken att sätta på pränt och systematisera det som inte går att förklara och foga in i trånga dogmatiska scheman. Också Luther, präglad av den medeltida filosofen Ockham, var ett offer för denna

förbannelse. Så menar t.ex. författaren Bengt Pohjanen som har en ”privatfilosofisk mottagning” i Överkalix. Han skriver i sin bok ”På ett litet men vilar ett helt millennium” (Norma, 2000):

Ockham högg sin kniv i det andliga organet, med vars hjälp vi kan orientera oss i historiens metafysiska värld. Luther var den förste att förblöda, men han såg inte sitt sår, ty han drabbades av epileptiska kramper, denne förrymde och alkoholiserade munk. Hans stridsrop, tron, nåden och skriften allena är den berusades hänförelse över sin egen själiska känsla.

Det ”andliga organet”, som Ockham skall ha förstört hos den stackars Luther, är enligt Pohjanen ”nous”, sinnet eller medvetandet hos människan som förstår den andra vägen, mystikens väg. Luther och reformationen var kort sagt en olycka, ett ”förvärldsligande av tron”.

[\[^\]](#)

Mystik inom kristenheten

Myt, mystik och mysterium är ord nära besläktade med varandra. I religionens värld handlar de alla om intuitiv kunskap om Gud och om sådant som inte kan förklaras i rationella termer. Myten är enligt moderna religionsforskare en sagoberättelse som försöker förmedla något outsägligt om Gud och världen. Just därför tala dagens mystiker gärna om myterna i Bibeln. De förkastar inte Bibeln, bara den inte tolkas bokstavligt. Läsning av den kan ge inspiration till intuitiva resor in i mystikens värld.

Mystiken har en lång historia bakom sig inom kristenheten. Många av dess stora har varit mystiker i någon mening. De s.k. kappadociska fäderna på 300-talet, Basileios den store, Gregorios av Nyssa och Gregorios av Nazians, sådde tidigt en del frön till en mystisk kristendomsuppfattning av mer farligt slag. Basileios talade t.ex. om att det vid sidan om evangeliernas enkla budskap fanns en tradition av ”tystnad” från apostlarna, av ”avskild och förborgad lära”, som man inte kan sätta på pränt och som de oinvigda inte får skåda. Gregorios av Nyssa säger att varje begrepp om Gud är en skenbild, en slags avgud som inte kan uppenbara

Gud själv. Sådana uttalanden från en del fäder har sannolikt bidragit till att särskilt österns kyrkor än i dag är obenägna att diskutera lärofrågor. De tycker bättre om att framställa läran i bilder och symboler, sånger och skön liturgi än i dogmatiska utläggningar. Att närmare vilja analysera den kristna tron har här ett drag av oandlighet över sig.

Det finns en biblisk mystik

Mystik i en mening är djupt biblisk. ”Hur outgrundliga är inte hans domar och outrannsaktiga hans vägar”, säger aposteln (Rom. 11:33). Gud ”bor i ett ljus dit ingen kan komma, och som ingen människa har sett eller kan se”, säger aposteln (1 Tim. 6:16). Det är alldeles riktigt att Gud är oändligt upphöjd och utsäglig och att han aldrig uttömmande kan förklaras med mänskliga ord. Paulus berättar om höga uppenbarelser som han fick, där han ”blev uppryckt till paradiset och hörde ord som ingen människa kan uttala eller får uttala” (2 Kor. 12:4). Det var otvivelaktigt en äkta mystisk upplevelse. Ingen kan förneka att kristna har upplevt och fortfarande kan uppleva liknande ting.

Men detta är något helt annat än den mystik som i dag växer fram och används för att neutralisera eller upphäva Guds Ord. Apostlarna, varav några fick vara om utsägliga förklaringsstunder, lät aldrig dessa erfarenheter leda till förakt för Ordet eller för Kristi lära. Tvärtom, Ordet ställdes desto mer i centrum. Dit hänvisades alla, inte till mystiska upplevelser.

Var Luther mystiker?

På samma sätt var det med Luther. Vi har sett att en del vill göra honom till en produkt av Ockhams filosofi. Andra försöker tvärtom bevisa hans stora beroende av den medeltida mystiken, särskilt av den tyske mystikern Johann Tauler (vars teologi Luther en gång berömde som mycket bättre än den som rådde vid universiteten). Men båda sidorna är ute i ogjort väder. Visst var Luther som många andra påverkad av den tradition av mystik som rådde. Men

det intressanta är att han på avgörande punkter bröt med den.

I ett företal 1539 till en utgåva av hans samlade skrifter har vi Luthers kända ord om teologins metod. En sann teolog måste ägna sig åt *oratio* och *meditatio* – bön och meditation – och för den sakens skull måst han vara beredd på *tentatio* – svåra anfäktelser och motstånd från djävulen. Med meditation menade Luther ingalunda meditationsteknik och övningar á la Hans Hof. Det var i stället att ständigt syssla med Ordet, med ”det muntliga talet och de tryckta orden i boken” i vilka man aldrig blir fullärd. Ingen som närmare har studerat Luther kan förneka att Ordet var det primära för honom. För det fick både förnuft, filosofi och mystik vika. Han kunde mycket väl i diskussioner med sin tids lärda använda sig av ett och annat filosofiskt argument och citera både Ockham, Aristoteles och andra. Men Luther var först och sist en Ordets teolog. Inför Skriften och dess tolkning fick all mänsklig filosofi, skolastisk och aristotelisk logik vika. På den punkten var han mycket tydlig. Ordet var inte människoord utan den Helige Andes ord. Ordet var kyrkans enda källa och norm. Det var tolkningsbart, begripligt och tillgängligt för var man och inte bara för en utvald skara av lärda eller invigda.

Den Luther som i Schmalkaldiska artiklarna talar och säger som han gör kan inte vara mystiker i någon svärmisk eller obiblisk bemärkelse. Där säger han:

Därför bör vi ovillkorligen hålla fast därvid, att Gud vill handla med oss människor endast genom sitt yttre ord och sakrament. Men allt som utan detta ord och sakrament prisas som ande, det är av djävulen. (SKB, s. 334).

Luther avvisar här otvetydigt mystikens väg som frälsningsväg. Ingen kan komma till Gud annat än genom Jesus Kristus, och ingen kommer till Kristus utan hans ord och evangelium. Använder man mystiken till att upphäva Ordet och sakramenten går man den ondes ärenden.

[\[^\]](#)

Framtidens kyrkor

En del fruktar att sekulariseringen helt skall tömma kyrkorna. Men så blir det nog inte. Människor har ett bestående behov av religion och kommer att söka sig till kyrkan, åtminstone vid högtider och svåra stunder i livet. Kyrkorna kommer ha kvar textläsningar ur Bibeln och ha kvar gamla trosbekännelser och kristna symboler. Präster kommer också i fortsättningen vara klädda i vackra skrudar och verka för en skön och levande ekumenisk liturgi.

Men vad vi kan förvänta oss är att det mesta kommer att tolkas i mystikens termer, och att gudstjänsterna hölls i mystikens och de symboliska tolkningarnas dimridåer, där just inget sägs om omvändelse och frälsning genom tro på Kristus, men mycket om kärlek, tröst och medmänsklighet i allmänhet. Så är det på många håll redan i dag. Kristendomens skal behålls men innehållet är ett annat.

I boken ”Om den trålbundna viljan” säger Luther i sin debatt med humanisten Erasmus: ”Ta bort de fasta påståendena och du har tagit bort hela kristendomen” (*Tolle assertiones et christianisimum tulisti*). Sanningen i dessa ord bekräftas med all önskvärd tydlighet i vår tid. När Bibeln ses som en samling motstridiga dokument som vuxit fram ur forna tiders kulturella och religiösa föreställningar, då faller alla fasta påståenden och kristendomen ersätts av annat, t.ex. mystik.

Vår räddning är tron på inkarnationens Gud

Hur skall vi då som bibeltroende kristna bemöta den våg av mystik som väller fram i den postmoderna tiden? Vi skall göra det så som kyrkan alltid har gjort i liknande situationer (t.ex. under de första århundradenas hårda kamp mot gnosticismen). Vi skall fira jul och återvända till inkarnationens under. Ty inkarnationen, Guds människoblivande, är kristendomens stora hemlighet, dess kraft, hopp, skydd och värn mot alla villfarelse.

Inkarnationen är nu inte isolerat det stora julundret att Gud blev människa och föddes i ett stall för att lida och dö till försoning för våra synder. Den är hela Guds

förhållningssätt till det avfälliga människosläktet. Bibelns Gud är – både före och efter Kristi födelse, död och uppståndelse – inkarnationens Gud, vilket betyder att han valt att handla med oss människor så, att han från sitt höga, outgrundliga och utsägliga tillstånd sänker sig ned till oss arma stackare och visar sin stora kärlek genom att tala till oss med vanliga ord – ord transponerade ner till vår nivå. Han har gett oss Ordet med ”de fasta påståendena” att gripa om i tro.

Det är här som den avgörande skiljelinjen mellan mystik och kristendom går. Sann kristendom hänvisar människan alltid till det yttre Ordet, till Ordet som utgår från Guds mun (Matt. 4:4). Just för att Gud inte är mystikernas upphöjde och tiggande Gud, utan den Gud som talar, kallas Jesus i Skriften för ”Ordet” (Joh. 1:1). I historiska händelser och med läs- och hörbara ord träder han in i vår tillvaro för att möta och frälsa oss. Jesus hänvisade ständigt till Ordet. Så gjorde också apostlarna. I Ordet finner vi Gud, livet och saligheten. Allt annat är ”av djävulen”. I den ordlösa mystiken kan den onde härja fritt och lätt inbilla oss att det som vi tänker och upplever är Gud, fast det i själva verket bara är vårt eget jag som spökar.

Skriften är i sig ett inkarnationsunder, där det himmelska är inlindat i det jordiska, som Luther säger i en julpredikan. På liknande sätt förhåller det sig med dopet och nattvarden. Alla nådemedlen är präglade av att Gud är inkarnationens Gud, en Gud som i enkla jordiska medel sänker sig ner till oss. Sådan är han – vår frälsnings Gud.

Staffan Bergman

[[Lutheranen 3-4/2002](#)]

[Religion och vetande](#)

["Det för tron ovidkommande"](#)

[Men Kristi uppståndelse då?](#)

[En överdrift?](#)

[Vad hände egentligen?](#)

[Legendariskt stoff?](#)

[Tro utan bevis?](#)

[Skall tron försvaras?](#)

[Apostlarna handlade annorlunda](#)

[Empiriskt och överempiriskt](#)

(Forts. i nr 1/2003).

Tro och vetande

Av pastor Erik Holmqvist

Tro och vetande har ofta ställts emot varandra. Förhållandet dem emellan är ett klassiskt problem. Innan jag går närmare in på detta problem, är det nödvändigt att närmare klargöra innebörden i de båda termerna.

Ordet tro kan enligt vårt språkbruk ha en mycket skiftande betydelse, alltifrån en mycket vag förmodan till en bergfast övertygelse. Den kristna tron kan givetvis också växla i styrka och fasthet, men det är där inte fråga om endast en oviss förhoppning utan i princip om en fast förvisning.

Ordet veta kan synas vara entydigt. Det ger intryck av en visshet, som är grundad på fakta eller på absolut bindande bevis. Så förhåller det sig i princip. I realiteten visar sig emellertid mänskligt vetande ofta vara ett misstag. Man tror sig veta och säger sig veta det eller det men detta förmenta vetande kan i själva verket vara endast en tro, vars sanning ingalunda är bevisad utan tvärtom kan motbevisas.

Därav följer att veta och att tro i praktiken kommer varandra mycket nära, såsom det uttrycks i den kvicka ordleken: Den ene tror att han vet, den andre vet att han tror. När allt kommer omkring torde det vara så, att det mesta av vårt vetande vilar på en tro. Man säger sig veta. Man påstår sig veta, därför att den eller den auktoriteten går i god för att det förhåller sig så.

Det förekommer även, att man ger klart uttryck åt en viss begränsning av vetandets säkerhet. Ett vanligt talesätt är ”med en till visshet gränsande sannolikhet”. Det innebär, att man nästan säkert vet – eller annorlunda uttryckt och mindre optimistiskt – att man faktiskt inte vet men på goda och vägande grunder vet, att saken förhåller sig så.

Kort sagt, gränsen mellan tro och vetande är rätt flytande. Vetandet är ofta en tro. Man kan omvänt säga, att tro ofta

eller stundom är ett vetande.

Religion och vetande

Den kristna tron är, som förut sagt, till sitt väsen en fast förvisning. Inte desto mindre, eller just därför, ställs ofta vetandet emot den kristna tron. Om den kristna tron endast gjorde anspråk på att vara en livssyn till hjälp för människor att uthärda livets påfrestningar men utan grund i verkligheten och påtagliga fakta, så skulle konflikten mellan tron och vetandet knappast bli aktuell. Tron och vetandet skulle då röra sig i skilda banor, som aldrig skulle behöva mötas, lika litet som en viss estetisk uppfattning behöver komma i konflikt med vetandet. *De gustibus non est disputandum* (om smakfrågor bör man inte disputera) lyder ordspråket.

Religiösa frågor liksom ”religionen” överhuvudtaget anses ofta ligga utanför vetandets område. Följden därav blir, dels att religiös tro inte har något med vetandet att göra och därför inte heller kan komma i konflikt med vetenskapen, dels att olika religioner inte i princip behöver komma i konflikt med varandra, eftersom de alla betecknar olika mänskliga försök att tolka tillvaron.

Religionens språk sägs vara symbolerna, inte i den meningen, som gäller språk överhuvud, att orden inte är själva verkligheten utan beteckningar, tecken för olika realiteter eller tankar och föreställningar, utan i den meningen, att de med orden betecknade tingen själva inte är empiriska utan symboler, bilder. Liksom ett och samma ting, eller en och samma tanke och föreställning uttryckes med olika ord, så menar man kan även de olika religionerna med sina olika och för var och en av dem karakteristiska symboler i grunden beteckna ett och detsamma. Under sådana förhållanden kan i princip en och samma person mycket väl tillhöra mer än ett religionssamfund eller hylla mer än en religion. Det är – för att använda terminologin i Gustaf Auléns dogmatiska verk, som många har tenterat på under sina studier i Uppsala – endast fråga om olika föreställningsdräkter eller

symboler som kan växla, men motiven är enahanda. Det väsentliga var därför inte symbolens eller föreställningsdräktens uttryckliga form, utan det inneliggande eller snarare det bakomliggande motivet. Denna motivvärld eller föreställningsvärld var överempirisk, dvs. den svävade såsom idéer ovanför eller bakom sinnesvärlden, oåtkomlig för mänsklig forskning och undersökning, utanför vetandets rāmärken.

”Det för tron ovidkommande”

På detta sätt har man sökt göra den kristna tron oberoende av den empiriska vetenskapen. Forskningsobjekten blev inte själva motiven eller idéerna utan föreställningarna om dem. Själva saken, tinget i sig, kom man inte åt. Man kunde inte uttala sig för eller emot den verkligheten. Sanningsfrågan, verklighetsfrågan blev inte aktuell. Teologin blev en beskrivande vetenskap, vars uppgift inte blev att pröva och döma om något var sant eller falskt, verkligt eller överkligt. Teologi blev inte, såsom själva ordet betyder, LÄRAN OM GUD, utan endast vetenskapen om människans trosuppfattningar. Givetvis kan teologen därvid uttala sig mer eller mindre positivt om vissa föreställningar, liksom han kan uttrycka sig negativt om andra. Men i princip kan han inte uttala absoluta omdömen, vare sig negativa eller positiva. Det blev i viss mån en bedömningsfråga, en smakfråga av endast relativ art.

Denna inställning gällde inte endast den systematiska teologin utan även exegetiken. De senaste århundradenas s.k. historisk-kritiska bibelforskning – med dess föregångare i 1700-talets rationalister – menade sig ha påvisat väsentliga fel och misstag i såväl GT som NT. Bland forskarna fanns en visserligen lång skala med variationer från den mest radikala skepsis till en mera konservativt försiktig inställning, som avfärdade Moseböckerna och Josua bok som legendsamlingar utan egentligt historiskt värde men som ändå förklarade att NT gav ”i stort sett” riktig bild av Jesu person, liv, gärningar och ord, utan att närmare precisera i vilket avseenden bilden avvek från den historiska verkligheten. Detta var

den inställning, som framlades i betänkandet ”Bibelsyn och bibelbruk”. Den nytestamentliga experten i denna kommission har på direkt fråga förklarat, att t.ex. de tre synoptikernas berättelser om den (de) besatte (besatta) i Gerasenernas (Gadarenernas) land, vilken av Jesus blev befriade från en legion demoner, måste höra till historiska avvikelser som de ingalunda ofelbara författarna gjort sig skyldiga till i sin teckning av Jesu liv och verksamhet, liksom han har förklarat, att berättelsen om Lasarus uppväckande från döden måste vara en överdrift – dvs. på ren svenska, en förfalskning.

[\[^\]](#)

Men Kristi uppståndelse då?

Trots detta förklarade sig författarna till ”Bibelsyn och bibelbruk” tro på Jesu kroppsliga uppståndelse, fast de räknade den till sådana överempiriska fakta, som undandrog sig vetenskaplig bedömning. Till de empiriska och bedömbara och därför vetenskapliga fakta räknade de hans lidande och död på korset.

Man måste då fråga sig enligt vilka kriterier man kan förklara den nämnda demonutdrivningen och Lasarus uppväckelse vara ohistoriska, medan man bekänner sig tro på Kristi lekamliga uppståndelse. Vad legionutdrivningen beträffar, syns det snarast vara av smakskäl som man utdömer den berättelsen. Den passade inte in i Jesus-bilden, den var för primitiv, för ”makaber”. Logiken var emellertid egenartad, ty NT är vår enda källa för vår bild av Jesus. Med vad rätt plockade en forskare bort ett drag ur den bild som är given? Det kan inte vara fråga om annat än ett subjektivt och ovetenskapligt tyckande.

[\[^\]](#)

En överdrift?

Om Lasarus uppväckelse innebar en överdrift, vari bestod då överdriften? Att han hade legat fyra dagar i graven? Eller att han överhuvudtaget varit död innan han kallades ut ur graven? Hur mycket mer bör då inte berättelserna om Jesu uppståndelse vara kolossalt överdrivna! Ty det var ingen tvekan om vilket underverk, Lasarus uppväckelse

eller Jesu uppståndelse, som var det största, och som stred mest mot vår vanliga mänskliga erfarenhet. Om det mindre undret – eller berättelsen om det – var en överdrift, huru mycket mer måste då inte berättelserna om det större undret vara överdrivna.

[^]

Vad hände egentligen?

Nu förhöll det sig faktiskt så, att många teologer, som väl i allmänna ordalag förklarade sig tro på Jesu kroppsliga uppståndelse, visade sig vara betydligt mera skeptiska, när det gällde de enskilda berättelserna om den. Ofta dolde man sin skepticism bakom formuleringar som ”inte hur utan att”, dvs. det var för oss oklart och även likgiltigt hur Jesu uppstod och hur han uppenbarade sig för sina lärjungar, men huvudsaken var att han uppstått. I klartext innebar detta knappast annat än att de nytestamentliga berättelserna om Jesu uppståndelse och hans uppenbarelser för sina lärjungar var legendariska och alltså historiskt otillförlitliga. Men kärnan i dessa legender var likväl att Jesus uppstått, trots att man menade att detta ingalunda kunde bevisas, eftersom den ifrågavarande händelsen var av överempirisk natur och sålunda oåtkomlig för vetenskaplig forskning. Detaljerna i evangelisternas vittnesbörd anses således vara legendariska, dvs. ohistoriska utsmyckningar, medan själva huvudhändelsen bejakas. Vittnena är med andra ord falska, men kärna i deras vittnesbörd är en och densamma och därtill trovärdig – fast otrolig.

[^]

Legendariskt stoff?

Även här kan man göra iakttagelsen, att det otroligaste och orimligaste, bedömt efter vanlig erfarenhet – nämligen Kristi kroppsliga uppståndelse, den döda kroppens återupplivande utan några människors medverkan – accepteras av vissa teologer, medan de avfärdar berättelserna om uppståndelsens närmaste följder och den Uppståndnes uppenbarelser för olika människor som endast legendariska utsmyckningar. Änglasynerna brukar betraktas som legendariska, likaså kvinnornas och

apostlarnas möten med den Uppståndne. Att Jesus åt och drack med sina lärjungar anses vara legendariskt stoff. Berättelserna om väktarna vid graven – deras förskräckelse och deras av överstepräster ingivna, lögnaktiga ryktesspridning om att lärjungarna rövat bort den döda kroppen medan de sov – allt detta betraktas allmänt som senare legender, tillkomna för att bevisa uppståndelsen verklighet. Ändå är det tydligt, att det inte låg något ”överempiriskt” i att soldater svimmat av förskräckelse inför en övernaturlig händelse, inte heller i att de själva ljugit för att rädda sina liv – låt vara att deras lögn var dum och genomskinlig – inte heller ligger det något överempiriskt i att överstepräster kunde använda både mutor och lögner för att försvara sin prestige och dölja ett juridiskt misstag, som måste räknas som brottsligt. Åtskilligt i de förmenta legendariska berättelserna, som skulle ha uppstått i samband med Jesu uppståndelse, stred mot vanlig mänsklig erfarenhet. Personerna i dessa uppträdde och handlade endast alltför mänskligt.

[\[^\]](#)

Tro utan bevis?

Sammanfattningsvis kan man säga, att en mycket vanlig teologisk inställning är att man mer eller mindre misstror och därför avfärdar som legendariska och ohistoriska de vittnesbörd, som evangelierna anför som bevis för att Kristus verkligen och kroppsligen uppstått, men att det ändå inte kan bevisas, eftersom det låg utanför det empiriska planet. Man trodde att Jesus uppstått, men man kunde inte bevisa det. Eftersom denna märkliga händelse absolut inte kan vetenskapligt bevisas, kan man inte heller med absolut säkerhet veta att den inträffat.

Man måste då fråga varpå denna tro grundade sig. Varje tro måste uppenbarligen grunda sig på något slags skäl. Visserligen har det förekommit och gör det fortfarande, att människor tror de allra orimligaste ting utan att kunna ge någon närmare förklaring till det. De bara tror. En sådan tro kan ibland bli något av en prestigesak för en enskild eller för en viss grupp människor. Man tror, därför att gruppen gör det, därför att man står i en sådan tradition. Man tror

därför att man tror helt enkelt. Det kan vara en intuitiv tro, som säger en att det är så, trots allehanda vägande motskäl och invändningar. Det finns givetvis olika grader av en sådan tro alltifrån en tro mot bättre vetande till en tro som man tilläventyrs kan anföra vissa skäl för.

Det är rätt uppenbart, att en sådan sorts tro kan förekomma även i kristna kretsar. Man tror därför att man inte vill annat, därför att man inte vågar annat, men man kan egentligen inte anföra några verkliga skäl för sin tro, och man förmår inte besvara, än mindre vederlägga de argument, som anförs mot ens tro. För människor utan intellektuell skolning är en sådan hållning inte förkastlig, utan ofta t.o.m. försvarlig. I teologiska kretsar är den visserligen förklarlig, men absolut inte försvarlig. Detsamma gäller även kristna lekmän med normal intellektuell utrustning. En kristen människa är enligt NT skyldig att ge skäl för det hopp hon hyser, dvs. för sin tro. Och detta inte endast som en bekännelse för egen del, inte endast för att själv hålla stånd mot alla angrepp mot tron, utan även med tanke på de utomstående. Ty man kan inte av icke-kristna människor begära att de skall tro så eller så. De har rätt att få argument, väl grundade skäl för den kristna tron. Ur såväl defensiv som offensiv synpunkt, både med tanke på försvaret av den kristna tron mot alla förnekelse av dess sanning och med tanke på kristendomens missionsuppgift att vinna andra för denna tro, är det angeläget, för att inte säga nödvändigt, att de kristna kan ge giltiga skäl för sin tro på något så orimligt som Kristi uppståndelse. Det duger knappast att säga till hedningar och ateister: Det finns visserligen inga bevis för Kristi uppståndelse, men jag tror ändå.

[\[^\]](#)

Skall tron försvaras?

För en teologi som avvisar de evangeliska berättelserna som bevis för Kristi uppståndelse, ja, anser dem vara sekundära i förhållande till uppståndelsetron, blir givetvis apologetiken, dvs. försvaret för den kristna tron, en svår uppgift. Ofta gör man en dygd av nöden eller nödvändigheten och förklarar apologetiken inte endast för

onödig utan även för olämplig, för att inte säga otillåten. Tron skall inte försvaras. Man kan fråga sig, om en dylik teologisk pacifism eller försvarsnihilism visar sig vara effektiv ur missionssynpunkt.

Kan en tro, som inte vill försvara sig själv, övervinna andra? Det förefaller i världsliga sammanhang som att ett folk som inte vill försvara sitt land och sina traditioner är ännu mindre hågat att gå till anfall mot andra. Det senare måste anses som en dygd i jordiska, politiska sammanhang.

Men den kristna kyrkan är satt att vinna hela världen för den kristna tron. Om hon nu inte ens vill försvara denna tro, hur mycket mindre angelägen och skickad är hon då inte att gå ut bland folken och vinna dem för denna tro. Man kan rent av fråga sig: En kyrka som inte ens vill försvara sin tro, ja, anser denna tro omöjlig att försvara, har hon verkligen denna tro som en omistlig skatt?

[\[^\]](#)

Apostlarna handlade annorlunda

Apostlarna och evangelisterna gick förvisso inte tillväga på detta sätt. Aposteln Paulus var synnerligen angelägen att vinna och övertyga så många som möjligt för den kristna tron. Han satsade hela sitt liv och alla sina krafter på denna uppgift. Därvid använde han inte bara rationella eller till förståndet vädjande argument. Han säger själv att han i sin predikan inte brukade ”övertalande visdomsord” (*ouk en peitois sofias logois*, 1 Kor. 2:4). Han gjorde det för att tron inte skulle bero på mänsklig visdom ”utan på Guds kraft” (v. 5). Detta tycks innebära, att han inte använde filosofiska argument för att bevisa den kristna trons sanning. Men det betyder inte, att han i sin förkunnelse bara anförde vittnesbörd om Kristi uppståndelse som vädjade till känslan. Han talade också till förståndet.

I det stora kapitlet om Kristi uppståndelse och de dödas uppståndelse, 1 Kor. 15, går han sakligt och vetenskapligt till väga, som en samvetsgrann historiker, en som anför de mest tillförlitliga vittnena för att verifiera en händelse. I ”Bibelsyn och bibelbruk” (sid. 58) skiljer man däremot

mellan empiriska och överempiriska händelser. De senare kan inte vetenskapligt verifieras, menar man, däremot de förra. Kristi lidande och död på korset förlägger man till det empiriska och därför bevisbara, medan Kristi uppståndelse anses höra till det överempiriska och därför obevisbara.

Empiriskt och överempiriskt

Denna distinktion träffar inte problemets kärna. Det vore riktigare att säga att varken Kristi lidande och död eller hans uppståndelse hör till det empiriska, om man med det menar händelser som kan verifieras av vår egen erfarenhet. Att människor torteras och dödas genom att spikas fast på ett kors hör förvisso till den dystra mänskliga erfarenheten, till det empiriska. Men att en bestämd person dödades på detta sätt för snart tvåtusen år sedan kan vi inte bevisa av egen erfarenhet. Att sådant är möjligt vet vi, men vi kan inte återuppliva händelseförloppet, vi kan inte vrida tiden tillbaka till den tiden eller bli dåtida ögonvittnen. Vi är helt hänvisade till de dokument som utger sig för att vara skrivna av ögonvittnen eller personer, som hört sådana berättelser och vittnesmål.

För oss gäller det därför att noga pröva dessa källor och deras tillförlitlighet. Vi kan använda vedertagna och beprövade metoder för att finna den historiska sanningen. Beträffande Jesu lidande och död finns det ingen anledning att betvivla evangelisternas vittnesbörd – även om många forskare gjort även detta. Visserligen får ofta den forskare som betvivlar eller förnekar sina källors uppgifter anseende för att vara mer skarpsinnig än den som accepterar källornas uppgifter. Det kan givetvis i många fall vara en riktig bedömning, Men det är lika stort fel hos en forskare, om han felbedömer en källas värde genom att med orätt misstro den, kanske på grund av vissa förutfattade meningar, som att han godtrogen och okritiskt accepterar en dålig källas alla uppgifter. Vad gäller Jesu lidande och död, så är dessa händelser betygad av de fyra evangelisterna och de apostoliska författarna på ett sådant sätt, att man inte kan tala om ett inbördes

beroendeförhållande som består i ett osjälvständigt avskrivande av den äldsta källan. Det är fråga om flera vittnen som överensstämmer med varandra i själva huvudhändelsen, men som skiljer sig i en del detaljer och sitt sätt att berätta utan att fördenskull motsäga varandra. Bättre betygd kan inte gärna en historisk händelse vara. (Forts. i [nästa nr](#))

[[Lutheranen 3-4/2002](#)]

Nattvard och kyrkogemenskap

I förra numret hade vi en artikel om ”Nattvardens när och hur” och undrade bl.a. var Lutherska bekännelsekyrkan (LBK) i dag står i nattvardsläran. Efter artikeln har vi blivit uppmärksammade på att LBK på sin hemsida på Internet ger uttryck för sin syn på konsekrationen på följande sätt:

Vi förkastar den åsikten att Kristi kropp och blod är närvarande i sakramentet genom konsekrationens sakten som sådan, skild från mottagandet av elementen.

Satsen återfinns i LBK:s ”Detta tror vi”, som är en svensk version av Wisconsinssynodens korta lärosammanfattning med samma namn. Ovanstående sats tycks dock vara ett LBK-tillägg. Den återfinns inte i WELS skrift.

Detta märkliga tillägg äger vad vi kan se sin giltighet bara om man avser att fira nattvard utan nattvardsgäster. Då är det självfallet inte fråga om någon nattvard alls enligt Jesu instiftelse. Men om man bortser från en sådan ordning – som varken LBK och oss veterligt någon annan kyrka i vårt land förespråkar – så måste man fråga sig vad LBK egentligen vill säga med denna sats. Betyder den att konsekrationen ”som sådan”, dvs. Kristi egna ord i nattvarden, inte ensamt skapar sakramentet? I så fall underordnas konsekrationen mycket klart och tydligt mottagandet och görs beroende av det. Det är just det som vi kallar filippism. Den är farlig. Man riskerar helt enkelt att förlora hela sakramentet. Ty utan ”konsekrationens sakten som sådan” får vi i nattvarden bara bröd och vin och inget annat.

Flera av våra läsare har hört av sig och sagt att de helt delar vår syn på nattvarden och konsekrationens betydelse för en rätt nattvardsmässa. Den uppfattas som biblisk, enkel och närmast självklar. Vad en och annan däremot undrar över är om den filippistiska synen är så allvarlig att man inte kan stå i kyrkogemenskap med den. Man är ju trots allt enig om att Kristus verkligen är närvarande i sakramentet när man tar emot det. Spelar det egentligen någon roll om han är det före och efter?

Vårt svar är att det enda som spelar någon roll är vad Kristus säger i instiftelseorden, inte vad vi tycker är rimligt eller tillräckligt att tro. Konsekrationens sakten, dvs. Kristi ords läsande över brödet och vinet, är som Luther säger, det ”mäktigaste och viktigaste i sakramentet” (*potissima et principalis in Sacramento*), det som gör sakramentet till ett verkligt sakrament. Hur kan man fira nattvard, enhetens sakrament, med dem som förnekar eller betvivlar det?

År 1533 skrev Luther ett brev till de kristna i Frankfurt am Main. Dessa hade råkat ut för präster som ingalunda ville förneka Kristi kropps och blods närvaro i nattvarden, men gav samtidigt ett svävande svar på vad de under mässan hade i sina händer och delade ut. De ansåg sig vara goda lutherska präster, men ville inte tala i klartext om konsekrationens verkan för att inte stöta bort dem som tänkte i reformerta banor. Man skulle bara ”tro på den kropp som Kristus avsåg” och inte fråga efter mera. Allt annat var oväsentligt för en rätt nattvardsgemenskap, menade de. Detta gjorde Luther mycket upprörd och föranledde ett skarpt brev. Följande, även för oss, tankvärda ord skriver han till de kristna om den bedrägliga och falska form av nattvardsgemenskap som praktiserades i deras stad:

Därför är detta mitt uppriktiga råd, för vilket jag är ansvarig både inför Gud och inför er i Frankfurt am Main och inför alla andra: Om någon vet om att hans själasörjare lär zwinglianskt, så skall han undvika honom och hellre hela livet vara utan sakramentet än att ta emot det av honom, ja, hellre förr dö och lida allt än att göra det. Om din själasörjare är en tvetungad typ, som säger att i sakramentet är Kristi kropp och blod verkligen närvarande och

likväl låter förstå att han har annat i säcken och egentligen menar något annat än vad orden säger, så gå eller skicka bud till honom och begär klart besked om vad det är som han räcker dig med sina händer och som du tar emot med din mun. — — —

Det är förfärligt för mig att höra att i samma kyrka och vid samma altare båda parter skulle ta och motta samma sakrament och ena parten skulle tro att den tar emot bara bröd och vin men den andra parten skulle tro att den tar emot Kristi sanna kropp och blod. Och jag tvivlar ofta på om man verkligen skall tro att en predikant eller pastor kan vara så förhärdad och gudlös att han tiger om det och låter båda parter gå enligt sin egen tro. Om det finns en sådan människa, måste han ha ett hjärta som är hårdare än sten, stål eller diamant. Han måste i sanning vara en vredens apostel.

(Brev till de kristna i Frankfurt am Main, W² 2007 ff.)

[\[△\]](#)